

הַיְיָ יְהוֹה אֱלֹהֵינוּ אֵלֵינוּ הַיְיָ יְהוֹה אֱלֹהֵינוּ

10

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֲוִיר כְּשָׂדִים
לָתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמֵה אֲדַע
כִּי אִירְשֶׁנָּה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח לְךָ עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל
מְשֻׁלֵּשׁ וְתֹר וְגֹזֵל: וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיָּבִיט אֹתָם בְּתוֹךְ וַיִּתֵּן
אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְיַת רַעְיוֹ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר: וַיִּרְדַּ הַעֵיט עַל־
הַפְּגָרִים וַיָּשָׁב אֹתָם אֲבָרָם: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבֹא וְתִרְדְּמָה נִפְלָה
עַל־אֲבָרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֻׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶת עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם
יֵדַע תִּדְעוּ כִּי־גֵר וַיְהִי זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעַנּוּ
אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָיִי
כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל: וְאַתָּה תָּבִיא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר
בְּשִׂיבָה טוֹבָה: וְדוֹר רְבִיעִי יֵשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֹן הָאֲמֵרִי
עַד־הַנֶּה: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעַלְטָה הָיָה וְהִנֵּה תַנּוּר עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ
אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַנְּזָרִים הָאֵלֶּה: בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אֲבָרָם
בְּרִית לֵאמֹר לִזְרַעְךָ נִתְּמִי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנְּהַר
הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת: אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדֻמְנִי וְאֶת־
הַחֲתִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים: וְאֶת־הָאֲמֵרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־
הַגְּרִגְשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי:

א

11

הקדוש צרוך הוא כאלו היא עשויה: (יח) לזרעך נתתי. אמירתו של

12

וַיְהִי כָל־הָאָרֶץ שָׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים: וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם
וַיִּמְצְאוּ בְּקִעָה בְּאֶרֶץ שֹׁנָעַר וַיָּשׁוּבוּ שָׁם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הֲבֵה
נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה וְתָהִי לָהֶם הַלְּבָנָה לְאָבֹן וְהַחֲמֹר
הָיָה לָהֶם לְחֹמֶר: וַיֹּאמְרוּ הֲבֵה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמְגִדָּל וְרֵאשׁוּ בְּשֵׁמִים
וְנַעֲשֶׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נִפְּוֹץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: וַיִּרְדַּ הַיְיָ לִרְאֹת
אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:

13

(ג) ונשרפה לשרפה וגו'.
כל המקרא חין צו ענין שראוי להודיע לענין הספור, ומה לי אס להס אזנים לצנין או צנו צעז או עשו שריפת לצנים, והלא כבר לפני המצול כתיב ויהי צנה עיר, ולא פירש הכתוב ממה ואין צנה, וא"כ יש להצין למאי פירש הכתוב דצריהס. ונראה דכאן מרומז קבלת חז"ל דנמרוד הפיל את אצרהס אזינו לכצנן האש, ומגוף המקרא אשר הולחמת מפור כשדים חין ראייה לזה, ולפי הפשט הוא מקום או עיר נקרא הכי וכמו דכתיב צארן מולדמו צאר כשדים, וינאו אתם מפור כשדים וגו', אלא כאן מרומז הענין, דהא ודאי לפני הקבלה שהפילו את אצרהס אזינו לכצנן האש, לא עשו כצנן האש

1

וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שָׂרֵי אֲשֶׁתוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אֲחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֲרוֹן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנַעַן וַיָּבִיאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן: וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אוֹר בְּאֶרֶץ: וַיִּרְא יְהוָה אֶל־אֲבָרָם וַיֹּאמֶר לִזְרַעְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבַן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

2

וַיְהִי אֲמֹר אֶל־אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפְּרִד־לוֹט מֵעֲמוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה וּנְגַבָה וּקְדָמָה וַיִּמָּה: כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רָאִה לְךָ אֶתְנַנְּה וּלְזֹרַעְךָ עַד־עוֹלָם: וְשִׁמְתִי אֶת־זֹרַעְךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִישׁ לְמִנּוֹת אֶת־עַפְר הָאָרֶץ גַּם־זֹרַעְךָ יִמְנָה: קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה כִּי לְךָ אֶתְנַנְּה: (14) י

3

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֲוִיר כְּשָׂדִים לָתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

4

בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לִזְרַעְךָ נִתְּמִי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת: אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקְּנִזִּי וְאֶת־הַקְּדֻמְנִי וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים: וְאֶת־הָאֲמֵרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרִגְשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי:

5

וַיִּקְרָא אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וַיְבַן וַיִּזְרַע אַחֲרָיִךְ לְדִרְתָּם לְבְרִית עוֹלָם לַהֲיוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ: וְנִתְּמִי לְךָ וּלְזֹרַעְךָ אַחֲרָיִךְ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיךָ אֶת־כָּל־אֶרֶץ כְּנַעַן לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהִייתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: (15) י

6

(יח) ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר. הנה הקב"ה הבטיח את אברהם במתנת הארץ פעמים רבים, וכולם לצורך ענין. בבואו בארץ מתחלה אמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת (לעיל יב ז), ולא באר מתנתו, כי אין במשמע רק כמה שהלך בארץ עד מקום שכם עד אילון מורה, ואחרי כן כשרבו זכויותיו בארץ הוסיף לו: שא נא עיניך וראה צפונה ונגבה וקדמה וימה (לעיל יג יד), כי יתן לו כל הארצות ההן בכללן. ואין הטעם אשר אתה רואה בעיניך, כי ראות האדם איננו למרחק, רק שיתן לו לכל מראה עיניו הרוחות⁹⁹, או שהראהו כל ארץ ישראל¹ כאשר היה במשה רבינו. והוסיף לו בברכה השנית הזאת עוד ולזרעך עד עולם (שם טו) ושירבה זרעו כעפר הארץ. ובפעם השלישית באר לו תחומי הארץ והזכיר לו כל העמים עשרה אומות, והוסיף לכרות לו ברית עליהן שלא יגרום החטא, וכאשר צוהו על המילה אמר לו לאחזת עולם (להלן י ח), לאמר שאם יגלו ממנה עוד ישובו וינחלוה, והוסיף והייתי להם לאלהים (שם), שהוא בכבודו ינהיג אותם ולא יהיו בממשלת כוכב ומזל או שר משרי מעלה, כאשר יתבאר עוד בתורה².

7

ג. עֲשֶׂה נסיונות נְתִנְסָה אֲבָרָהּ אֲבִינוּ וְעַמְד בְּכֶלֶן. הָרִאשׁוֹן —
 אור פְּשָׁדִים, שֶׁהִפִּילוּ נִמְרוֹד לְכַבֵּשׁ וְנִצֵּל. וְזֶה אֵינוֹ מִפְּרִשׁ
 בַּתּוֹרָה, רַק מִדְּבַרֵי קְבֵלָה הוּא, וְיִשְׁלַנּוּ רִמּוֹ לְדָבָר בַּתּוֹרָה, שֶׁקֵּדֵם
 פְּרִשְׁת 'לֶךְ לָךְ מֵאַרְצְךָ' נִזְכָּר לְמַעַלָּה שְׁנֵי פְעָמִים 'אור פְּשָׁדִים' (כּוֹרֵשִׁית
 יא, כח-לא), לְהוֹדִיעַ כִּי בִשְׂבִיל אוֹתוֹ הַנְּסִיּוֹן שֶׁעַמְד בּוֹ הִבְטִיחוּ הַשָּׁם
 יִתְבַּרֵךְ לְהִבְיֵאוֹ אֶל הָאָרֶץ, כְּדַכְתִּיב (שם טו, ז): "אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
 מֵאֹר פְּשָׁדִים לְתֵת לָךְ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" וְכוּ' — כָּאֵן מִפְּרִשׁ
 נְסִיּוֹן אור פְּשָׁדִים, וְהַשְׁכָּר לְצִדּוֹ.

כִּי יִוָּנֵס אֲבוֹת בְּנֵי

15

יְיָ
 כו תָּרַח שְׁבַעִים שָׁנָה וַיֻּלְד אֶת־אֲבָרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הָרָן: וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת
 תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־אֲבָרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־
 כח לוֹט: וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאָרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר פְּשָׁדִים:
 כט וַיִּקַּח אֲבָרָם וְנְחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אֲבָרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נְחֹר
 ל מִלְכָּה בַת־הָרָן אֲבִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרִי עֹקְרָה אֵין לָהּ
 לא וַלְד: וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בְּן־הָרָן בְּן־בְּנוֹ וְאֶת שָׂרִי
 כָּלְתוּ אֶת־אֲבָרָם בְּנוֹ וַיִּצְאוּ אִתָּם מֵאֹר פְּשָׁדִים לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן
 לב וַיָּבֹאוּ עַד־חֶרֶן וַיִּשְׁבוּ שָׁם: וַיְהִי יְמֵי־תָרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה
 וַיָּמָת תָּרַח בְּחֶרֶן:

סֵפֶר נֹחַ

16

טו.יז. וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעֹלְטָה הָיָה וְהִנֵּה תַנּוּר עֵשָׂן וּלְפִיד אֵשׁ
 אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה.

נזמנן פעם לרבנו לשמוע מלמד דרדקי היאך הוא מבאר
 לתלמידיו פסוק זה, וכך שאל בפשט הכתוב. תיבות "אשר עבר" לכאורה אין
 להן משמעות כאן, דהלא על אותה שעה מדבר הכתוב, שהלפיד אש עובר
 עכשיו בין הגזרים, ומה מקום יש לכתוב "אשר עבר", כאילו מספר על תנור
 האש הנראה עתה, כי פעם בעבר הוא אשר עבר בין הגזרים.

אלא, תירץ המלמד, מה היא הזכות שעמדה לו לאברהם אבינו שיזכה
 לברית בין הבתרים, מה שמסר נפשו בכבשן האש. על זאת רמז כאן הכתוב,
 "והנה תנור עשן ולפיד אש, אשר עבר" - אברהם בתוכו בזמן כבשן האש,
 אותו תנור הוא אשר נמצא כעת "בין הגזרים האלה". כיון ששמע זאת הגאון,
 אמר כי פירוש זה הוא לאמיתתה של תורה [אף שאינו פשוטו של מקרא].

וַיֵּצֵא חֲזָקִים

17

ויש אומרים ואמת
 ה' לעולם גבריאֵל אמרו בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך
 כבשן האש אמר גבריאֵל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע ארד ואצנן ואציל
 את הצדיק מכבשן האש אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמו והוא יחיד בעולמו
 נאה ליחיד להציל את היחיד ולפי שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה אמר
 תזכה ותציל שלשה מכני בניו דרש ר"ש השלוני ב בשעה שהפיל נבוכדנצר
 הרשע חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש עמד יורקמו שר הברד לפני
 הקב"ה אמר לפניו רבש"ע ארד ואצנן את הכבשן ואציל לצדיקים הללו
 מכבשן האש אמר לו גבריאֵל אין גבורתו של הקב"ה בכך שאתה שר ברד
 והכל יודעין שהמים מכנין את האש אלא אני שר של אש ארד ואקרר מבפנים
 ואקדיח מבחוץ ואעשה גם בתוך גם אמר לו
 הקב"ה רד באותה שעה פתח גבריאֵל ואמר
 ואמת ה' לעולם

עַל פְּסָדִים
 קִימ'

וְשָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם לֹא יֻלְדָּה א טו
 לו וְלֵה שְׁפָחָה מִצְרִית וְשִׁמְהָ הִגֵּר: וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל־אֲבָרָם הִנֵּה־נָא
 עֲצָרְנִי יְהוּה מְלֹדֶת בְּאֵינָא אֶל־שְׁפָחָתִי אוֹלִי אֲבָנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע
 אֲבָרָם לְקוֹל שָׂרִי: וַתִּלְכֶּח שָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם אֶת־הִגֵּר הַמִּצְרִית שְׁפָחָתָהּ
 מִקֶּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֵׁבֶת אֲבָרָם בְּאָרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִישָׁה
 לוֹ לְאִשָּׁה:

12

13

(ג) ותקח שרי. לקחתה בדברים, אֲתָרִיקָ
 שְׂרִי לְיָדְךָ כְּגוֹף קָדוֹשׁ כּוֹה: מִקֶּץ
 עֶשֶׂר שָׁנִים. מועד הקצוע לאשה ששהתה
 י שנים ולא ילדה לצעלה, חייב לישא כ אחרת:
 לשבת אברם וגו'. מגיד שאין ישיבת
 חוזה לארץ עולה מן המנין, לפי שלא
 נאמר לו ואתעשך לגוי גדול, עד שזכר לארץ
 ישראל:

14

10] מגיד שאין ישיבת חוץ לארץ עוליים
 לו לפי שלא נאמר כו'. פירוש דאם לא כן
 למה לא נשאה קודם זה הרבה, שהרי בחוצה
 לארץ היה הרבה עם שרה בלא בנים, אלא
 שלא עלתה ישיבת חוצה לארץ קודם שבא
 לארץ. והקשה הרמב"ן על פירוש זה, דהא
 מה שאין עולה ישיבת חוץ לארץ הוא מהלכה
 לכל אדם אף על גב שאינו אברהם, דכך קיימא
 לן במסכת יבמות (סד.), ואף על גב דלא שייך
 טעמא ד"ואעשך לגוי גדול" (לעיל יג, ג), ואם כן
 למה תלה רש"י טעמא ב"ואעשך לגוי גדול",
 ונראה לי דרש"י הוקשה לו כי אצל אברהם —
 שעדיין לא נצטווה על ישיבת הארץ — אם כן
 למה לא יעלה לו ישיבת חוצה לארץ, ולפיכך
 אמרו שלא נאמר "ואעשך לגוי גדול" רק בארץ
 ישראל¹⁰.

כִּי אֵינוֹ מִפְּרִשׁ
 ז' א'

15

כאן פרש"י: וכאן אי אתה זוכה
 לבנים. הוא שאמרו רבותינו¹¹: שלשה דברים מבטלים את הגזרה,
 שינוי מקום, וקריאת שם¹² וכו'.